

Kaisa Kyläkoski

Suomen lehdistön juuret ovat Ruotsissa

Historiallisessa *Aikakauskirjassa* on runsaan vuoden sisään julkaistu Suomen 1800-luvun sanomalehdistä kaksi artikkelia. Heikki Kokko esitteli suomenkielisissä sanomalehdissä 1850-luvulta alkaen julkaistuja paikalliskirjeitä julkisuuden piirin luojina ja Satu Sorvali käsitteli yleisönosaston syntyä vuosisadan lopulla sekä suomen- että ruotsinkielisissä sanomalehdissä.¹ Molemmat viittasivat toimituksen ulkopuolella tuotettujen kirjoitustyyppien varhaisvaiheisiin, mutta tavalla, jonka 1700-luvulla Suomessa luettuja lehtiä tutkivana koin osittain harhaanjohtavaksi.

Tidningar Utgifne Af et Sällskap i Åbo ei syntynyt vuonna 1771 tyhjiössä vaan osaksi Ruotsin lehdistöä. Ruotsin lehdistöhistorian perustutkimuksissa on osoitettu, että sanomalehdiksi mielletävissä, vähintään viikoittain ilmestyneissä

lehdissä sisältö koostui 1700-luvulla pääosin toimitukseen lähetetyistä kirjoituksista ja ilmoituksista.² Patrik Lundellin mukaan toimituksen rooli sisällöntuottajana voimistui 1790-luvulta lähtien, mutta hän näki tutkimissaan lehdissä lähetettyjen kirjoitusten käytännön jatkuneen merkittävänä 1800-luvun puolelle.³ Myöhemmissä artikkeleissaan Lundell on kutsunut 1700-luvun ruotsalaislehtiä osallistavaksi mediaksi, anakronismin riskin ottaen.⁴

Ruotsalaisessa tutkimuksessa ei ole ollut syytä korostaa sitä, että Tukholmassa ilmestyneisiin sanomalehtiin lähetettiin kirjoituksia valtakunnan itäosasta eli nykyisen Suomen alueelta. Tämä on melko näkymätöntä myös suomalaisessa lehdistöhistoriassa, mutta yksittäisiä kirjoituksia ovat useammat tutkijat käyttäneet lähteinä eli käytäntö ei ole ollut tuntematon eikä täysin uno-

1. Heikki Kokko, Suomenkielisen julkisuuden nousu 1850-luvulla ja sen yhteiskunnallinen merkitys. *Historiallinen Aikakauskirja* 117 (2019), 5–21; Satu Sorvali, ”Pyydän nöyrimmästi sijaa seuraavalle”. Yleisönosaston synty, vakiintuminen ja merkitys autonomian ajan Suomen lehdistössä. *Historiallinen Aikakauskirja* 118 (2020), 324–339.
2. Otto Sylwan, *Svenska pressens historia till statshvälfnngen 1772*. Gleerup 1896; Ingemar Oscarsson, *Med tryckfrihet som tidig tradition*. Teoksessa Karl Erik Gustafsson & Per Rydén (toim.) *Den svenska pressens historia I. I begynnelsen (tiden före 1830)*. Ekerlids 2000, 98–215.
3. Patrik Lundell, *Pressen i provinserna. Från medborgerliga samtal till modern opinionsbildning 1750–1850*. Nordic Academic Press 2002.
4. Patrik Lundell, Participation, representation and media system. Habermasian paths to the past. *Culture Unbound. Journal of Current Cultural Research* 2 (2010), 435–447; Patrik Lundell, From enlightened participation to liberal professionalism. On the historiography of the press as a resource for legitimacy. Teoksessa Anders Ekström et al. (toim.) *History of Participatory Media. Politics and Publics, 1750–2000*. Routledge 2011, 10–19; Patrik Lundell, Historiska vägar i offentlighetsteorin. Teoksessa Marie Cronqvist, Johan Jarlbrink & Patrik Lundell (toim.) *Mediehistoriska vändningar*. Lunds universitet 2014, 175–190.

tunut.⁵ Viimeisen kymmenen vuoden aikana amatöörikin on voinut todentaa Kungliga Biblioteketin digitoimista lehdistä tekstihaulla nykyisen Suomen alueelta lähetettyjen kirjoitusten ja ilmoitusten suhteellisen runsauden sekä lähetyspaikkojen alueellisen kattavuuden.⁶

Tästä huolimatta Kokolle on ollut “vaikea löytää muualta vastinetta” “[s]uomenkielisen lehdistön omalaatuiselle paikalliskirjoitimmalle”. Hän tarjosi artikkelissaan mahdollisiksi verrokeiksi 1700-luvun sanomalehtikirjoituksia Britanniaista, Alankomaista ja Yhdysvalloista, mutta huomautti kirjeiden olleen kahdessa ensimmäisessä maassa luonteeltaan poliittisia toisin kuin Suomessa 1800-luvulla. Yhdysvalloissa taas lehdistö oli paikallisempaa kuin Suomessa, jossa kirjapainoja oli harvassa. Kirjapainoja oli harvassa myös 1700-luvun Ruotsissa, jossa pääosa sanomalehdistä pysytteli kaukana poliittisista aiheista. Suomenkielisiä paikalliskirjeitä olisikin ollut luontevinta verrata esimerkiksi *Inrikes Tidningar* -lehden julkaisemiin sanomiin, joissa paikallisuus ja maa-seutu ovat tyypillisiä piirteitä.

Myös Sorvali on luonut katseensa Ruotsin yli Britanniaan ja Yhdysvaltoihin esitellessään lyhyesti lukijoiden kirjeiden julkaisemisen alkua 1700-luvulla. Sorvalin tutkimuskysymys liittyy julkaisukäytäntöön Suomessa, joten on ymmärrettävää, että hän on poiminut varhaisimman

esimerkkinsä mielipiteellisestä yleisönosastokirjoituksesta vuoden 1803 Turussa ilmestyneestä sanomalehdestä. Tästä syntyy kuitenkin lukijalle harmittavan helposti mielikuva, että kirjoituslajia alettiin vasta tuolloin Suomessa harjoitella. Näin ei tietenkään ollut, sillä esimerkiksi 1770-luvun lopulla maataloustieteilijä Johan Kraftman Ulvilasta ja kirkkoherra Anders Chydenius Kokkolasta osallistui vasta samaan ajankohtaiskeskusteluun Tukholmassa ilmestyneessä *Dagligt Allehandassa*.⁷

Jokaisella tutkimuksella on omat käsitteensä ja rajauksensa eli tutkija päättää, mitä jää niiden ulkopuolelle. Suomen 1800-luvun sanomalehtien julkaisukäytännöille ei ole välttämätöntä hakea taustaa edelliseltä vuosisadalta. Sinne poiketessa Suomi pitää kuitenkin sijoittaa osaksi Ruotsia ja tutustua sen lehdistöhistoriaan. Lisäksi lehtiaineistoa käyttäessä on aina syytä miettiä, onko tarkoituksenmukaista käyttää alueellisena rajoituksena julkaisu-, kirjoitus- vai lukupaikkaa.

DI **Kaisa Kyläkoski** on Jyväskylän yliopiston Suomen historian tohtorikoulutettava, jonka tutkimus käsittelee *Posttidningarin* ja *Inrikes Tidningarin* kuvitteellisia yhteisöjä vuosina 1729–1791. **Sähköposti:** kaisa.kylakoski@gmail.com.

5. Esim. Carl v. Bonsdorff, Svenska kungabesök i Helsingfors och på Sveaborg. *Finskt tidskrift* 104 (1928), 337–360; Hans Hirn, Kuinka Kustaa IV Aadolfin syntymää juhlittiin Viaporissa ja Helsingissä. *Historiallinen Aikakauskirja* 53 (1955), 99–103; Henrika Tandefelt, *Gustaf III inför sina undersåtar. Konsten att härska och politikens kulturhistoria*. Helsingin yliopisto 2007, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-3916-4> (2.10.2020).

6. Kaisa Kyläkoski, *Sukututkijan loppuvuosi*, aihetunniste ‘vanha uutinen’ 31.12.2009 alkaen, <https://sukututkijanloppuvuosi.blogspot.com/search/label/Vanha%20uutinen> (2.10.2020).

7. Anders Chydenius *Samlade skrifter*. Debatt om tjänstehjonens ställning, 1778–79, <https://chydenius.kootutteokset.fi/sv/lahdekokonaisuus/debatti-palvelusvaen-asehasta-1778-79/> (2.10.2020).